

Asia: VN/36586/2023

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle Suomen ja Yhdysvaltojen välillä tehdyn puolustusyhteistyösopimuksen hyväksymiseksi ja voimaansaattamiseksi ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Rauhanjärjestö Suomen Sadankomitea ry. työskentelee inhimillisen turvallisuuden, rauhan ja rauhanomaisen elämäntavan edistämiseksi sekä väkivallan ja konfliktien estämiseksi. Olemme poliittisesti ja uskonnollisesti sitoutumaton. Kiitämme mahdollisuudesta lausua otsikon asiassa.

Pidämme hyvänä, että Suomen sotilaallisesta liittoutumisesta Yhdysvaltojen kanssa sovitaan sopimuksella. Sopimuksen keskeisenä haasteena on, että se heikentää Suomen suvereniteettia. Jo SOFA-sopimuksesta antamassamme lausunnossa nostimme esille huolestamme ihmisoikeuksien toteutumisesta. Nämä huolet ovat nyt lausuttavassa sopimuksessa vielä tärkeämpiä, kuten moni muukin lausunnonantaja on tuonut esille.

TURVATAAN OIKEUS ILMAISTA MIELIPITEENSÄ YHDYSVALTOJEN KÄYTTÖÖN LUOVUTETTAVIEN ALUEIDEN LÄHEISYYDESSÄ

Yhdymme oikeuskanslerin lausunnossaan esittämään huoleen sopimuksen artiklasta 6. Yhdysvaltojen tukikohtien rajalla tai välittömässä läheisyydessä on osoitettu mieltä eri puolilla maailmaa. Mielenosoittamisen taustalla on ollut niin yleiset poliittiset kysymykset kuin kyseisen tukikohdan henkilöstön isäntämaan väestölle aiheuttamat ongelmat tai väkivalta.

Sadankomitean mielestä artikla 6:n soveltamisessa tulisi ottaa huomioon seuraavaa:

- Neuvoteltava selvästi, kenen lainsäädäntöä ja toimivaltaa noudatetaan, kun suomalaiset osoittavat mieltä Yhdysvaltojen tukikohtien, varastoalueiden ja joukkojen harjoitusalueiden rajalla tai niiden välittömässä läheisyydessä. Yksityiskohtaisia sovittavia kysymyksiä ovat esimerkiksi, saako Yhdysvallat kohdistaa voimatoimia mielenosoittajia vastaan, kohdistaa laillisia tai laittomia tiedustelutoimia keräämällä ja tallentamalla heistä tietoja, tai takavarikoida heiltä teknisiä laitteita (esim. kännykät, kamerat) tai niiden tietoja.

ESTETÄÄN ILMASTOPÄÄSTÖJEN VAPAAMATKUSTAJUUS

Sopimuksen 27 artiklassa sovitaan ympäristöä, kansanterveyttä ja turvallisuutta koskevista asioista. Sadankomitea pitää sopimuksen pykälää puutteellisena, koska se ei huomioi riittävästi ilmastoturvallisuutta. Ilmastonmuutos ja sen vaikutukset on tunnustettu ja tunnustettu yhdeksi keskeisimmistä Suomea kohtaan suuntautuvista turvallisuusuhista. Näin on myös Yhdysvalloissa. Eri maiden asevoimien päästöjen arvioidaan olevan yhteensä noin 5,5 prosenttia maailmanlaajuisista kasvihuonekaasupäästöistä. Oxfordin yliopiston kansainvälisten suhteiden professori Neta Crawfordin mukaan Yhdysvaltain asevoimat ovat suurin yksittäinen saastuttaja maailmassa. Tämä johtuu pitkälti siitä, että niiden toiminta nojaa maailmanlaajuisen tukikohtaverkostoon, joka toimii sotilaslentoliikenteen varassa. Valtaosa sotilastoiminnan päästöistä syntyy korkealla ilmakehässä tapahtuvasta sotilasilmailusta. Suomi sijaitsee lähellä napa-alueita, joiden ilmakehä on erityisen herkkä päästöille. Pohjoiset napa-alueet, Suomi mukaan lukien, lämpenevät noin neljä kertaa muita alueita nopeammin. Pariisin ilmastopöytäkirjan mukaan asevoimien päästöjen raportointi on valtioille vapaaehtoista. Ilmastopöytäkirjan liitteessä I kuitenkin sovittiin, että kaikkein rikkaimpien valtioiden on pakollista raportoida myös sotilastoiminnan päästöistään. Suomi ja Yhdysvallat ovat liitteen I mukaisia maita, joiden pitää raportoida sotilastoimintansa päästöt. Jos Yhdysvallat eivät raportoi Suomessa syntyvän sotilastoimintansa päästöjä osana omia päästöjään, ne luetaan osaksi Suomen kasvihuonekaasupäästöjä. Tällöin Suomi joutuisi maksamaan Yhdysvaltojen päästöt osana omia päästöjään. Puolustusyhteistyösopimuksen tulokinnassa tulisi sopia, että Yhdysvallat itse raportoi ja maksaa omat Suomessa syntyneet sotilastoimintansa päästöt tai, muussa tapauksessa se raportoi ne Suomelle, joka raportoi ja maksaa päästöt osana omia päästöjään.

Toiseksi on syytä huomioida, että Yhdysvallat ei ole tunnettu tukikohtiensa, varastoalueiden ja harjoitusalueiden hyvästä jätehuollosta vaan se esimerkiksi yhä eri puolilla maailmaa polttaa jätteensä maakuopissa.

Sadankomitean mielestä artikla 27:n soveltamisessa tulisi ottaa huomioon seuraavaa:

- 1. pykälän kohta, jonka mukaan Yhdysvallat "kunnioittaa" sovellettavaa Suomen lainsäädäntöä ei ole riittävä vaan sen tulkinnan tulisi olla "noudattaa".

- 2.pykälän tulkintaan lisättäisiin Baselin sopimuksen rinnalle velvollisuus raportoida sopimuksen nojalla toteutetun toiminnan kasvihuonekaasupäästöt Suomelle, ellei valtio itse raportoi niitä osana omia päästöjään, jotta Suomen Pariisin ilmastosopimuksen velvoitteet tulevat täytetyiksi.
- Suomi sopisi järjestävänsä Yhdysvaltojen asevoimille jätehuollon niiden käyttämille varasto-, harjoitus- ja tukikohta-alueille.
- Soveltamisessa tulee ottaa huomioon nykyistä laajemmin luonnon monimuotoisuus ja miten Yhdysvaltain joukot sitoutuvat ja käytännössä noudattavat Suomen Yhdysvaltoja tiukempaa ympäristölainsäädäntöä ja varmistavat esim. pohjaveden suojelun varasto- ja harjoitusalueillaan.

KANSAINVÄLISET RAUHAA JA TURVALLISUUTTA TURVAAVAT SOPIMUKSET

Suomi on sitoutunut YK:n peruskirjan mukaisesti edistämään rauhaa ja turvallisuutta sitoutumalla tätä tavoitetta turvaaviin ja edistäviin asevalvontasopimuksiin. Sopimukset on myös ratifioitu kansalliseen lainsäädäntöön. Puolustusyhteistyösopimuksessa ja Suomen Nato-liittymisessä tähän liittyviä asiakokonaisuuksia on yhä sopimatta. Ulkoministeriö on ilmoittanut, ettei se Nato päätöstä ja lakeja solmiessaan ole noudattanut YK:n päätöslauselmaa Nuoret, rauha ja turvallisuus (2250) ja sen kansallista toimintaohjelmaa. Sama koskee YK:n päätöslauselmaa Naiset, rauha ja turvallisuus (1325) ja sen kansallista toimintaohjelmaa.

Sadankomitean mielestä soveltamisessa tulisi ottaa huomioon seuraavaa:

- Sovittava ja julkisesti ilmoitettava, että Yhdysvallat sitoutuu olemaan tuomatta Suomeen täällä kiellettyjä aseita kuten henkilömiinoja (ns. jalkaväkimiina, Ottawan sopimus) ja ydinaseita (ydinenergialaki). Rypäleammuksien (ns. kuorma-ammus) osalta on tuotava selväksi Suomen aikomus liittyä Oslon sopimukseen nykyisten ammustemme vanhentuessa.
- Lakiesitykseen kirjataan, miten puolustusyhteistyösopimusta sovellettaessa noudatetaan YK:n 2250 ja 1325 päätöslauselmia.

ALKUPERÄISKANSAN OIKEUKSIEN TURVAAMINEN

Puolustusministeriö on jättänyt noudattamatta lakiin kirjattua neuvotteluelvoitettaan Natoon liittymiseen ja Yhdysvaltojen kanssa solmittuun puolustusyhteistyösopimukseen (DCA) johtaneissa prosesseissa. Yksi DCA-sopimukseen sisältyvistä viidestätoista Yhdysvaltojen sotilastukikohdasta

tulisi sijaitsemaan saamelaisten kotiseutualueella Inarissa, ja sillä tulisi olemaan monenlaisia merkittäviä vaikutuksia saamelaisten elinkeinoihin sekä heidän perus- ja ihmisoikeuksiinsa. Myös saamelaiskäräjien vuoden 2022 Nato-lausunto, joka toi esiin Nato-jäsenyyden mahdollisia vaikutuksia saamelaisille, jäi vaille neuvotteluvollisuuden mukaista käsittelyä.

Sadankomitean mielestä soveltamisessa tulisi ottaa huomioon seuraavaa:

- Ulkoministeriön tulee toteuttaa perustuslain saamelaisille takaama neuvotteluelvoite. Sen tulokset kirjataan lakiesitykseen.
- Sopimuksen tulkinnassa Yhdysvallat tulee velvoittaa noudattamaan Suomea perustuslaissa sitovaa neuvotteluelvoitetta saamelaisten riippumatta siitä, tapahtuu toiminta saamalaisalueilla maassa, ilmassa tai avaruudessa.

Pykälä Jarmo
Suomen Sadankomitea ry